

مصاحبه دکتر سمیع زاده با BBC: سهم کمتر توسعه یافتگان از اقتصاد اطلاعات چیست؟

ندا دهقانی

روزنامه نگار در ایران

عزم جهانی برای تغییر روند انحصاری اداره اینترنت جدی است

جامعه جهانی در اجلاس تونس (۱۶ تا ۱۸ نوامبر ۲۰۰۵) به ادامه حاکمیت آمریکا بر اینترنت رای داد، اما کشورهای مخالف انحصار سیاستگذاری شبکه جهانی وب، یک امتیاز بزرگ برای ادامه مذاکرات و تغییر این روند به دست آوردند.

در فاز دوم اجلاس تونس تشکیل شورای مشورتی زیر نظر سازمان ملل به تصویب رسید تا کشورهای مخالف انحصارگرایی آمریکا مانند ایران، چین، برزیل و ... که نگران تحریم‌های احتمالی هستند، به پیگیری روند مذاکرات امیدوار باشند. این شورا مباحث راهبردی اینترنت را پس از پایان اجلاس سران در جامعه اطلاعاتی دنبال می‌کند.

نگرانی کشورهای در حال توسعه بیشتر سیاسی است، اما دلایل اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه اروپا که در کنار کشورهای کمتر توسعه یافته علیه آمریکا موضع گرفته‌اند، نشان می‌دهد که عزم جهانی برای تغییر روند انحصاری اداره اینترنت جدی است.

علیرضا کاشیان، کارشناس مسائل مدیریتی اینترنت در ایران می‌گوید: "شرکت آمریکایی آیکان که مسئول ثبت آدرس و IPهای اینترنتی است، به‌طور مستقیم تاثیر اندکی در سازوکار اقتصادی فناوری اطلاعات جهان دارد، اما قدرت سیاستگذاری آمریکا باعث شده که منافع کشورهای پیشرفته هم در خطر باشد. از همین رو، اتحادیه اروپا، پیشنهادهایی برای تغییر شیوه مدیریت اینترنت به اجلاس جامعه اطلاعاتی داد."

ایران و سایر کشورهای در حال توسعه که از مدافعان سرسخت خروج حاکمیت اینترنت از آمریکا هستند، سهم چندانی در اقتصاد فناوری اطلاعات ندارند، اما تغییر روند کنونی برای منافع شرکت‌های اروپایی بسیار سودمند است. نقش اساسی آمریکا باعث شده سیاستگذاری‌های راهبردی اینترنت بیشتر در راستای منافع شرکت‌های خصوصی این کشور باشد.

مسئولان دولتی ایران ارزش بازار فناوری اطلاعات این کشور را در سال ۲۰۰۵، نزدیک یک میلیارد و ۴۰۰ میلیون یورو (۱۵۰۰ میلیارد تومان) برآورد کرده‌اند که به گفته کارشناسان بخش خصوصی، برآوردی خوش‌بینانه است. این درحالی است که بزرگ‌ترین شرکت ارتباطات دور آمریکا به نام Verizon در این سال به تنهایی یک میلیارد و ۵۰۰ میلیون یورو (کمتر از دو میلیارد دلار) درآمد داشته‌است.

سهم کل اتحادیه اروپا از بازار فناوری اطلاعات جهان بیش از ۳۲ درصد است، اما آمریکا به تنهایی ۴۲ درصد اقتصاد آی تی دنیا را در اختیار دارد.

تک زبانی در دنیای مجازی

تک زبانی یکی دیگر از دلایل کشورها برای مخالفت با سیاست‌های "آیکن" است. این موسسه علاقه چندانی به "چندزبانی" نشان نمی‌دهد چون انگلیسی زبان غالب در اینترنت است.

ایران هم مانند کشورهای عربی، مدعی استفاده از زبان ملی در ثبت دامنه یا آدرس‌های اینترنتی است که وظیفه توزیع آن را آیکان به‌عهده دارد. این اتفاق می‌تواند علاوه بر تاثیر فرهنگی، تجارت domain را در این کشورها فعال کند اما آیکان تا کنون در این زمینه اقدام جدی انجام نداده است.

علاوه بر این، انتشار هرزنامه یا spam موضوعی است که آیکان با وجود اعتراض کشورهای کمتر توسعه یافته قصد ندارد وظیفه کنترل آن را به عهده بگیرد در صورتی که این موسسه امکان کنترل اسپم‌ها را در مبدا دارد، اما این موضوع را جزء وظایف خود به رسمیت نمی‌شناسد. آمریکا به تنهایی در سال ۲۰۰۵ مبدا تولید بیش از ۲۵ درصد هرزنامه‌های جهان بوده است.

اسپم‌های ارسالی، تا زمان رسیدن به مقصد، بخش مهمی از پهنای باند اینترنتی کشورها را اشغال می‌کنند که در این میان، معمولاً کشورهای در حال توسعه هزینه بیشتری باید بپردازند چون پهنای باند را با قیمت بیشتر می‌خرند.

به‌طور کلی، هزینه بالای دسترسی، مشکل بزرگ کشورها در حال توسعه است. در حال حاضر ایران، هرمگاییت پهنای باند ماهواره‌ای را حدود ۲۱۰۰ یورو (۲۵۰۰ دلار) می‌خرد.

آقای کاشیان درباره دلیل هزینه بالاتر دسترسی به اینترنت برای کشورهای درحال توسعه می‌گوید که عمده شاهراه‌های ارتباطی و اطلاعاتی در کشورهای در حال توسعه قرار دارد. اصول اقتصاد اطلاعات ایجاب می‌کند که کشورهای خواهان اطلاعات برای دستیابی به آن هزینه بیشتری بپردازند در صورتی که اگر جریان دریافت و ارسال دیتا دو طرفه و برابر بود، هزینه‌ها تفاوت نداشت.

در حال حاضر حدود ۱۴ درصد مردم دنیا به اینترنت دسترسی دارند، اما میزان نفوذ شبکه وب در آمریکا بیش از ۶۲ درصد یا ۱۸۵ میلیون کاربر است. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات ایران شمار کاربران اینترنت را در سال ۲۰۰۵ حدود هفت میلیون نفر اعلام کرده است.

نگرانی از تهدیدهای آمریکا

هرچند بسیاری از کشورهای تاثیرگذار پیشرفته بخاطر انگیزه‌های اقتصادی به مبارزه با مشارکتی شدن اداره اینترنت ادامه می‌دهند، اما نگرانی کشورهای کمتر توسعه یافته هم بی‌دلیل نیست.

هزینه بالای دسترسی، مشکل بزرگ کشورها در حال توسعه است. درحال حاضر ایران، هرمکابیت پهنای باند ماهواره‌ای را حدود ۲۱۰۰ یورو (۲۵۰۰ دلار) می‌خرد

موسسه آیکان با در اختیار داشتن ۱۳ مسیر یاب موجود در دنیا توانایی کنترل اینترنت را دارد. ده مسیر یاب اینترنتی که مهم‌ترین زیرساخت انتقال دیتا در شبکه اینترنت محسوب می‌شوند، در آمریکا قرار دارند.

سه مسیر یاب دیگر در کشورهای انگلیس، ژاپن و سوئد است، اما کنترل آنها نیز در اختیار آمریکاست و اجازه نمی‌دهد این شاهراه‌های عظیم ارتباطی در کنترل کشورهای دیگر باشد، همان‌طور که چندی پیش دیوید گرایس، هماهنگ کننده وزارت امور خارجه آمریکا در امور ارتباطات بین‌الملل گفته بود: "ایالات متحده اجازه نخواهد داد تا انگلستان مدیریت و هدایت نت را بر عهده گیرد."

این موضوع به آمریکا این قدرت را می‌دهد که در صورت دلخواه، با شناسایی نکردن IPهای اختصاص یافته به یک کشور، مسیر اینترنت آن را مسدود کند ضمن آن که بیشتر مراکز میزبانی سایت‌ها یا "دیتاستر" ها در آمریکای شمالی قرار دارد.

هرچند کنترل "دیتاستر" ها به موسسه آیکان ارتباطی ندارد اما قانون تجارت ایالات متحده، معامله شرکت‌ها با کشورهای تحریم شده را ممنوع کرده است. شرکت‌های آمریکایی تاکنون چندین بار ارائه خدمات به شرکت‌های ایرانی را متوقف کرده‌اند که در آخرین مورد، اواسط نوامبر ۲۰۰۵ تمام اطلاعات شرکت خدمات اینترنتی و میزبانی "قاصدک" در ایران از روی میزبان آمریکایی پاک شد.

با این حال، محمدمصدق جدیدی، مدیر یکی دیگر از مراکز خدمات اینترنتی در این‌گونه اتفاق‌ها دولت ایران را بدون تقصیر نمی‌داند. او توضیح می‌دهد که دولت می‌توانست دستکم برای ایجاد یک "دیتاستر" به بخش خصوصی کمک کند در حالی که در این راه به‌جای یارانه دادن به بخش خصوصی، مانع ایجاد می‌کند چون شرکت‌ها را رقیب خود می‌داند.

به‌اعتقاد آقای جدیدی، اگر جمهوری اسلامی برای داشتن یک شبکه ملی اینترنت داخلی برنامه‌ریزی کرده بود، دلیلی نداشت برای گرفتن اطلاعات از یک سایت ایرانی که داخل کشور است، از پهنای باند گران بین‌المللی استفاده شود و دیتا در مسیر زائد تا سرورهای کشورهای اروپایی و آمریکایی رفت و آمد کند.

رضا سمیع زاده، مدیرعامل شرکت گسترش انفورماتیک ایران، مشاجره بر سر حاکمیت اینترنت را جدا از مباحث سیاسی دولت‌ها می‌داند و آن را بیشتر نزاع براساس مدل‌های تجاری یا Business Model ارزیابی می‌کند و می‌گوید: "تجارت الکترونیکی اکنون یک مدل مهم تجاری است. کشورهای پیشرفته سرمایه‌گذاری زیادی انجام می‌دهند تا با تعریف مدل‌های جدید، منبع درآمد مهمی از اینترنت پیدا کنند اما در ایران جز تلفن اینترنتی یا VoIP مدل تجاری دیگری رواج ندارد یا اگر وجود داشته باشد، محدودیت‌های زیرساختی اجازه توسعه آن را نمی‌دهد."

خرید ایرانی‌ها از بسیاری سایت‌های فروش آن‌لاین به دلیل ممنوع بودن معامله با کشورهای تحریم شده، غیر ممکن است. IPهایی که توسط موسسه حمایت وزارت بازرگانی آمریکا، آیکان، به کشورها اختصاص داده می‌شود، مجموعه‌ای از اعداد مشخص است که موقعیت جغرافیایی کاربران را مشخص می‌کند. شرکت‌های فروش آن‌لاین این آدرس‌ها را به راحتی تشخیص می‌دهند.

مدل تجارت الکترونیکی اکنون یکی از روش‌های پربازده و درآمدزا برای کشورهاست. بنابراین یکی از گزارش‌های بخش تجارت و توسعه سازمان ملل، در اتحادیه اروپا حدود ۸۹ درصد تجارت، از طریق اینترنت انجام می‌شود.

اما در این حوزه هم همچنان قدرت اصلی، کشور آمریکاست. درآمد فروش آن‌لاین این کشور در سال ۲۰۰۵، معادل ۱۴۵ میلیارد یورو (۱۷۲ میلیارد دلار) بوده است که با کشورهای در حال توسعه فاصله زیادی دارد. ایران، به دلیل نداشتن پول الکترونیکی هنوز در مراحل اول است و سعی دارد از این بازار بزرگ سهمی داشته باشد.

دولت ایران در کنار چین، برزیل، عربستان و چند کشور درحال توسعه دیگر در طول فرآیند دو ساله برگزاری اجلاس سران در جامعه اطلاعاتی نقش فعالی را برای تغییر شیوه حاکمیت اینترنت از سوی آمریکا داشته که هیچ کدام از این فعالیت‌ها به نتیجه رسمی نرسیده اما منتظر است تا در کنار اهداف اقتصادی کشورهای توسعه یافته‌تر و همکاری آنها، در آینده نزدیک به نتیجه برسد.

با رویکرد جدید کشورها به موضوع حاکمیت اینترنت و حمایت سازمان ملل از تشکیل شورایی برای ادامه مذاکرات، این اتفاق چندان دور از انتظار نیست.

تجارت الکترونیکی اکنون یک مدل مهم تجاری است. کشورهای پیشرفته سرمایه‌گذاری زیادی انجام می‌دهند تا با تعریف مدل‌های جدید، منبع درآمد مهمی از اینترنت پیدا کنند اما در ایران جز تلفن اینترنتی یا VoIP مدل تجاری دیگری رواج ندارد یا اگر وجود داشته باشد، محدودیت‌های زیرساختی اجازه توسعه آن را نمی‌دهد

رضا سمیع زاده، مدیرعامل شرکت گسترش انفورماتیک ایران